

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 05.02.2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013, ECLI:CZ:NS:2014:30.CDO.2707.2013.1

Číslo: 40/2014

Právní věta: Výsledek řízení projevující se tím, že poškozený žalobce dosáhne satisfakce uložením povinnosti škůdce nahradit mu nemateriální újmu anebo poskytnout mu morální satisfakci, popř. dosáhne konstatování porušení práva, lze s přihlédnutím k přiměřenosti žalované formy náhrady hodnotit ve smyslu zásad úspěchu ve věci obdobně jako plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.), byť žalobci nebylo přiznáno jím požadované plnění nebo jeho výše.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 05.02.2014

Spisová značka: 30 Cdo 2707/2013

Číslo rozhodnutí: 40

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Náklady řízení, Odpovědnost státu za škodu, Přípustnost dovolání, Průtahy v řízení, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy: § 142 odst. 1 o. s. ř.

§ 237 o. s. ř. ve znění od 01.01.2013

§ 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř. ve znění od 01.01.2013

§ 243c odst. 1 o. s. ř. ve znění od 01.01.2013

§ 31a odst. 3 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O k r e s n í s o u d v Teplicích rozsudkem ze dne 13. 6. 2012 uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 107 761,10 Kč se zákonnými úroky z prodlení (výrok I.), žalobu co do 21 771,30 Kč společně s požadovanými zákonnými úroky z prodlení zamítl (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok III.).

K odvolání žalované odvolací soud v záhlaví citovaným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I. tak, že žalobu co do 54 471 Kč s požadovanými úroky z prodlení zamítl, jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II.).

Výše uvedeného se žalobce domáhal z titulu zadostiučinění za nemajetkovou újmu, která mu měla být způsobena nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení vedeného u Okresního soudu v Teplicích pod sp. zn. 17 C 94/2001. Řízení bylo zahájeno dne 28. 5. 2001. Žalobce se v něm domáhal zaplacení 5000 Kč s příslušenstvím z titulu půjčky a dále 35 000 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení z neplatné kupní smlouvy. Kromě toho se ještě

domáhal náhrady škody ve výši 12 301,30 Kč. Řízení bylo ukončeno rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 3. 2011, který nabyl právní moci dne 20. 6. 2011.

Soud prvního stupně dovodil, že řízení bylo extrémně dlouhé (asi pětkrát delší než by bylo možno vzhledem k okolnostem případu očekávat), neboť se nejednalo o věc složitou ani po skutkové, ani po procesní stránce. Vycházel proto ze základní sazby nemajetkové újmy ve výši 18 000 Kč za jeden rok soudního řízení. Základní částku zvýšil o 10 % vzhledem k jednoduchosti projednávané věci, o dalších 10 % z důvodu, že poškozený se na prodloužení doby řízení nepodílel, o dalších 10 % pro neodůvodněné průtahy v řízení na straně soudu. Naproti tomu neshledal význam předmětu řízení pro žalobce za zásadní, a proto snížil zadostiučinění o 10 %. Celková výše nemajetkové újmy byla vyčíslena na 195 761,10 Kč, přičemž od této částky bylo odečteno plnění, které se již na náhradě nemajetkové újmy v souvislosti s tímto případem od žalované žalobci dostalo ve výši 88 000 Kč.

K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem se rozsudkem ze dne 19. 2. 2013 zcela ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně. Dospěl ovšem k závěru, že řízení nebylo pro žalobce typově významné a žalobce netvrdil žádné skutečnosti, které by význam předmětu řízení pro něj zvyšovaly. Ze zjištěných skutečností též dospěl k závěru, že z procesního hlediska nebylo možné považovat zkoumané řízení za jednoduché. Naopak, již v okamžiku podání odporu „se značila nutnost provádět rozsáhlejší dokazování“. Celková délka řízení nebyla dána jen nekoncentrovaným postupem soudů obou stupňů, ale také objektivními prodlevami nutně spojenými jednak s námitkami zástupce žalovaných, ale také např. dokazováním prostřednictvím dožádaného soudu. To, že žalobce k průtahům nikterak nepřispěl a naopak se domáhal jejich odstranění, není natolik významné, aby k tomu bylo přihlíženo při určení výše zadostiučinění. Odvolací soud se také neztotožnil s tím, že celková délka řízení pětinásobně přesahuje obvyklou délku řízení v obdobných věcech. S ohledem na složitost věci, procesní aktivitu účastníků a nutnost poměrně náročného dokazování mohlo být řízení v obou stupních skončeno do tří až čtyř let. Všechny tyto okolnosti odvolací soud promítl do výše zadostiučinění nemajetkové újmy tak, že za základní částku vzal 15 000 Kč za jeden rok trvání řízení, kterou bylo nutno zvýšit vzhledem k délce řízení o 10 %, tedy na 16 500 Kč za jeden rok trvání řízení. Za dobu řízení, která dle zmíněných předpokladů mohla trvat tři roky, je nutné tuto částku snížit o 50 %. Odvolací soud neshledal další důvody pro zvyšování zadostiučinění, ale ani k jeho snížení pro význam předmětu řízení pro poškozeného. Za první tři roky trvání řízení činí zadostiučinění 24 750 Kč a za další dobu sedmi let a dvaceti tři dnů 116 540 Kč, celkem tedy 141 290 Kč. Od této částky je pak třeba odečíst žalovanou již poskytnuté zadostiučinění ve výši 88 000 Kč. Zbývalo tedy přiznat 53 290 Kč.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání, které považuje za přípustné z toho důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázky procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Důvodem dovolání tak je nesprávné právní posouzení otázky procesního práva. Odvolací soud totiž dospěl k odlišným skutkovým i právním závěrům než soud prvního stupně, a to za situace, kdy v rámci odvolacího řízení nebyl při jednání proveden ani jeden důkaz. Takový postup je v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu i Ústavního soudu. Je třeba vidět, že zejména judikatura Ústavního soudu je ohledně potřeby opakování listinných důkazů v odvolacím řízení jednoznačná již z toho důvodu, že jinak nemá účastník žádnou šanci na zamýšlenou změnu rozhodnutí odvolacím soudem předem reagovat. Dalším důvodem dovolání je nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem v otázce snížení základní sazby odškodnění o 50 % za třetí rok trvání řízení, neboť judikatura Nejvyššího soudu se zakládá na závěru, že snížení zadostiučinění z důvodu, že každé řízení nějakou dobu trvá, se provede snížením o 50 % za první dva roky řízení, nikoliv roky tři. Dále odvolací soud dospěl k odlišným skutkovým zjištěním než soud prvního stupně a přitom tyto skutkové závěry nemají oporu v provedeném dokazování. Tato námitka se týká především závěru odvolacího soudu, že celková doba řízení nebyla až pětinásobně delší, než by bylo možno očekávat, ale byla jen asi trojnásobně delší. Soud prvního stupně dospěl ke správnému skutkovému zjištění, že postup soudů obou stupňů vykazoval nedůvodné průtahy v rozsahu osmi let a důsledně tomu stanovil i roční základní sazbu zadostiučinění. Též skutkové zjištění odvolacího soudu, že se jednalo o řízení složitě po skutkové a procesní stránce,

nemá oporu v provedeném dokazování. Žalobce též vznáší námitky proti rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud vyšel z mechanického výpočtu porovnávajícího výši žalované částky s výší částky přisouzené, avšak takový postup je ve zjevném rozporu s judikaturou dovolacího soudu a soudu Ústavního. Žalobce navrhl, aby dovolací soud změnil usnesení (správně rozsudek – pozn. Nejvyššího soudu) tak, že rozsudek soudu prvního stupně potvrdí a uloží žalované povinnost k plné náhradě nákladů odvolacího a dovolacího řízení.

N e j v y š š í s o u d rozsudek odvolacího soudu ve výroku II. zrušil a v tomto rozsahu věc vrátil uvedenému soudu k dalšímu řízení. Ve zbylém rozsahu dovolání odmítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jakožto soud dovolací při projednání dovolání a rozhodnutí o něm postupoval podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 (viz přechodné ustanovení čl. II, bod 7, zákona č. 404/2012 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolání též splňuje zákonem vyžadované náležitosti (§ 241a odst. 2 o. s. ř.).

Nejvyšší soud se proto dále zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Nejprve je třeba předeslat, že po novele dovolacího řízení účinné od 1. 1. 2013 je jediným zákonem stanoveným, a tedy i přípustným dovolacím důvodem nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Dovolatelem uplatněný dovolací důvod, že skutkové závěry odvolacího soudu nemají oporu v provedeném dokazování, tak není s to založit přípustnost dovolání.

Navíc dovolatel – a to se týká i jím uplatněného důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení otázky procesního práva – nesprávně rozlišuje, co je otázkou skutkovou a co je otázkou právní. Odvolací soud v daném případě vycházel ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně, k nimž neměl žádných výhrad. Z takto zjištěných skutečností ovšem dospěl k odlišným právním závěrům stran aplikace kritérií obsažených v § 31a odst. 3 písm. a) až e) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) – dále též jen „OdpŠk“.

Co se týče závěru ohledně nižšího významu předmětu řízení pro žalobce, jedná se o závěr právní, který se navíc v daném případě opírá o typový význam zkoumaného řízení, nikoliv o žalobcem tvrzené a prokazované skutečnosti související s touto otázkou.

Stejně stanovisko je možno zaujmout ve vztahu k závěru odvolacího soudu o procesní a skutkové složitosti zkoumaného řízení, tak jako i o nadsazenosti úvahy soudu prvního stupně o tom, že řízení bylo až pětinasobně delší, než bylo možno vzhledem k okolnostem daného případu očekávat.

Odvolací soud tedy nemusel opakovat dokazování ve smyslu § 213 odst. 2 o. s. ř., neboť nedospěl k jiným závěrům po stránce skutkové, nýbrž jen k částečně odlišným právním závěrům.

Odpověď na otázku, zda je možné přistoupit ke krácení základní částky zadostiučinění za jeden rok trvání řízení z toho důvodu, že každé řízení nějakou dobu trvat musí (v tomto ohledu odvolací soud přiznal poloviční částku za první tři roky trvání řízení), vyplývá z dosavadní judikatury Nejvyššího soudu (viz rozsudek ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. [30 Cdo 3026/2009](#) dostupný na internetových stránkách www.nsoud.cz).

V této otázce se samozřejmě jedná o jisté paušalizující hledisko sloužící ke sjednocení postupu soudů při stanovení přiměřeného zadostiučinění v obdobných sporech, a je tedy k tvrzení některého z účastníků řízení (které je podloženo relevantními důkazy) možno dospět k závěru, že i první dva roky trvání řízení způsobovaly poškozenému nemajetkovou újmu srovnatelnou s újmou způsobenou dalším trváním řízení, nebo naopak, že ani doba řízení po uplynutí prvních dvou let nezasáhla do nemajetkové sféry žalobce natolik, aby bylo nutno základní částku zadostiučinění odvíjet od 15 000 Kč až 20 000 Kč.

Jestliže odvolací soud dospěl k individuálnímu závěru, že vzhledem ke konkrétním okolnostem případu by zkoumané řízení při jeho řádném průběhu trvalo tři roky, pak snížení základní částky

zadosti učinění i za třetí rok trvání řízení odpovídá tomu, že v prvních letech trvání řízení - v jejichž rámci je ještě možno racionálně očekávat jeho skončení - může být nemajetková újma působená účastníkům řízení méně intenzivní a jeho právní posouzení nelze mít za zásadně rozporné s řešením, jehož v jisté paušalizující rovině dosáhl Nejvyšší soud ve své sjednocující judikatuře.

Dovolací soud z výše vyložených důvodů neshledal dovolání v části, v níž byl napaden výrok I. odvolacího soudu (jímž bylo rozhodnuto ve věci samé), přípustným, a proto je v této části podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

Dovolatel však brojí i proti výroku II. rozsudku odvolacího soudu. V tomto výroku bylo rozhodnuto tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, ačkoliv soud prvního stupně ve výroku III. rozsudku ze dne 13. 6. 2012 rozhodl tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 41 096 Kč k rukám zástupce žalobce JUDr. I. K. do tří dnů od právní moci rozsudku.

V tomto ohledu bylo třeba zkoumat přípustnost dovolání i z hlediska § 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř. Podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. [29 ICdo 34/2013](#) schváleného k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia dne 8. 1. 2014 (všechna zde citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná též na jeho internetových stránkách www.nsoud.cz), platí: „Jestliže soudy nižších stupňů rozhodly, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před těmito soudy vedených, je pro posouzení, zda dovoláním napadenými výroky o nákladech řízení bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč, určující výše nákladů řízení, jejichž náhradu takto dovolateli odepřely.“

Posouzení přípustnosti dovolání (v němž žalobce vymezil důvod i uvedl, v čem spatřuje splnění předpokladů jeho přípustnosti) do rozhodnutí odvolacího soudu o náhradě nákladů řízení, se neobejde bez současného posuzování jeho případné důvodnosti. Nejvyšší soud zde jen poznamenává, že žalobcovým uvedením jeho názoru na předpoklady přípustnosti dovolání není - na rozdíl od uvedení důvodu dovolání - vázán.

Jestliže v této věci odvolací soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, je třeba v první řadě vyjít z toho, že žalobce byl v řízení úspěšný. Dovolací soud na tomto místě vychází ze závěrů obsažených v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2011, sp. zn. [30 Cdo 5210/2009](#), dle něž „má poškozený - posuzováno z hlediska materiální spravedlnosti - v zásadě plný úspěch (byť mu jím žalované zadosti učinění bylo přiznáno jen v poloviční výši), neboť lze dovodit, že se mu podařilo prokázat příčinnou souvislost mezi nemateriální újmou mu způsobenou a nesprávným úředním postupem - podařilo se mu prokázat základ nároku. Nejvyšší soud má zde shodně s nálezem Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. [I. ÚS 1310/09](#), za to, a nad jeho rámec doplňuje, že lze výsledek řízení projevující se tím, že poškozený žalobce dosáhne satisfakce uložení povinnosti škůdce nahradit mu nemateriální újmu anebo poskytnout mu morální satisfakci, popř. dosáhne konstatování porušení práva, hodnotit ve smyslu zásad úspěchu ve věci obdobně jako plný úspěch (§ 142 odst. 1 o. s. ř.), byť žalobci výrokově nebylo přiznáno jím požadované plnění nebo jeho výše“.

V daném případě by přicházela v úvahu náhrada spočívající ve vynaložených nákladech na odměnu advokáta za zastupování ve smyslu § 137 odst. 2 o. s. ř., na jeho hotové výdaje a na daň z přidané hodnoty, kterou je advokát povinen odvést. Jelikož v době vyhlášení dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu ještě nebyla Ústavním soudem zrušena vyhláška č. 484/2000 Sb., byla by odměna advokáta, tak jako i jeho hotové výdaje, stanoveny podle uvedené vyhlášky.

Vyhláška č. 484/2000 Sb. neobsahuje zvláštní ustanovení o tarifní hodnotě v případě, že se jedná o náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným výkonem veřejné moci ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb. V těchto případech ale nelze postupovat podle § 3 odst. 1 bodu 7. vyhlášky, neboť toto ustanovení se zcela zřejmě týká běžných soukromoprávních sporů o zaplacení peněžitých částek, jež v případě věcného rozhodnutí ústí obvykle k deklaraci pohledávky nebo dluhu podle hmotného práva a nereflktuje povahu kompenzačního řízení odrážející se zejména v § 31a odst. 2 OdpŠk, který je podle judikatury Nejvyššího soudu případem způsobu vypořádání vztahu mezi účastníky vyplývajícím z právního předpisu a v tomto ohledu omezuje účastníky v možnosti se svými nároky volně nakládat,

neboť soud rozhodne o konkrétní formě zadostiučinění podle pořadí určeného v ustanovení § 31a odst. 2 OdpŠk za současného posouzení přiměřenosti zvolené formy zadostiučinění utrpěné nemajetkové újmy (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. [30 Cdo 1684/2010](#)). Z toho vyplývá, že v kompenzačních řízeních o nárocích podle zákona č. 82/1998 Sb. nelze určit peněžitou částku či penězi ocenitelné plnění na právo (na přiměřené zadostiučinění), neboť přiměřenost formy či výše zadostiučinění závisí na posouzení soudu a sazba odměny se proto ve smyslu § 2 odst. 1 vyhlášky stanoví podle druhu projednávané věci.

Na případy, kdy je předmětem řízení zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným výkonem veřejné moci, a kdy je požadována náhrada nemajetkové újmy, je při stanovení tarifní hodnoty podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. přiléhavé aplikovat § 6 odst. 1 písm. a). Není totiž možné přehlédnout, že v řízeních, v nichž se jedná o odškodnění nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem či nezákonným rozhodnutím, se jedná o kompenzaci za zásah do osobnostních práv poškozených v širším slova smyslu. Nemajetková újma, o jejíž odškodnění v takových řízeních jde, je totiž vždy následkem zásahu do některé ze složek nemajetkové (osobní) složky jednotlivce (poškozeného) - ať už jde o nepřiměřenou délku řízení (kdy se poškozený ocitá ve stavu nejistoty ohledně svých práv a povinností, která mohou být v řízení dotčena), nebo v případě trestních stíhání, která neskončí pravomocným odsuzujícím rozsudkem, nebo v případech nezákonného omezení osobní svobody atd.

Obdobně dovolací soud již dospěl v usnesení ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. [30 Cdo 3378/2013](#), k závěru, že odměna advokáta za zastupování v řízení, jehož předmětem je náhrada nemajetkové újmy za nesprávný úřední postup či nezákonné rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb., se vypočte z tarifní hodnoty stanovené podle § 9 odst. 4 písm. a) vyhlášky č. 177/1996 Sb.

Za řízení před soudem prvního stupně by pak (při změně rozsudku odvolacím soudem) náhrada nákladů spočívala v odměně za zastupování podle § 6 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 484/2000 Sb. (účinné v době rozhodnutí soudu prvního stupně) ve výši 25 000 Kč, v náhradě hotových výdajů advokáta podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. za dva úkony právní služby ve výši 600 Kč a DPH ve výši 20 %, tedy celkem 30 732 Kč, nehledě na požadovanou náhradu zaplaceného soudního poplatku ve výši 5180 Kč (uloženého a zaplaceného v rozporu s § 11 odst. 1 písm. 1/ zákona č. 549/1991Sb., ve znění pozdějších předpisů - pozn. Nejvyššího soudu),

Za řízení před soudem odvolacím by náhrada nákladů spočívala v odměně za zastupování podle § 6 odst. 1 písm. a) vyhlášky č. 484/2000 Sb. (účinné v době rozhodnutí soudu prvního stupně) ve výši 25 000 Kč, v náhradě hotových výdajů advokáta podle § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. za dva úkony právní služby ve výši 600 Kč, a náhradě za promeškaný čas advokáta podle § 14 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve výši 200 Kč. To vše včetně DPH ve výši 21 % celkem činí 31 172 Kč, nehledě na žalobcem požadovanou náhradu jízdného.

Ve smyslu výše citovaného usnesení Nejvyššího soudu tak bylo rozhodnutím odvolacího soudu odepřeno na náhradě nákladů řízení žalobci objektivně, bez ohledu na jím požadovanou výši náhrady, nepochybně celkem více nežli 50 000 Kč. Z toho je zřetelné, že v daném případě je naplněna podmínka přípustnosti dovolání obsažená v § 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř.

Se zřetelem ke shora uvedeným právním názorům je nutno mít za to, že je dovolání v rozsahu, v němž směřuje proti nákladovému výroku odvolacího soudu, přípustným i ve smyslu § 237 o. s. ř., neboť napadá konečné rozhodnutí odvolacího soudu, které záleželo na výkladu procesního práva v otázce, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud vyřešena.

Protože pak je podle Nejvyššího soudu nákladové rozhodnutí odvolacího soudu v právním posouzení nesprávné, nezbyvá dovolacímu soudu nežli postupovat podle § 243e odst. 1 a 2 o. s. ř. a v takovém rozsahu napadený rozsudek odvolacího soudu zrušit a vrátit mu věc k dalšímu řízení, v němž bude rozhodnuto i o náhradě nákladů řízení dovolacího.

Jelikož však v době nového rozhodování odvolacího soudu již byla Ústavním soudem zrušena vyhláška č. 484/2000 Sb., měla by být odměna advokáta, tak jako i jeho hotové výdaje, stanoveny podle vyhlášky č. 177/1996 Sb. (viz R 73/2013 a uvedené [30 Cdo 3378/2013](#)).